15. טעם כעיקר (סימן צח סעיף ב)

(1) מקורות הדין

מה הדין כאשר יש טעם איסור בתערובת אך אין ממשות. האם התערובת אסורה מהתורה או מדרבנן?
לכאורה יש סתירה בין המקורות בשאלה זו, יש מקורות שמשמע מהם שטכ"ע דאורייתא ויש שמשמע מהם מדרבנן.

- **טע"כ דאו'**

1. פסחים מג,ב -מד – אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור, חוץ מאיסורי נזיר, שהרי אמרה תורה 'וכל משרת ענבים לא ישתה'.[1] והאי משרת להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדתניא: משרת - ליתן טעם כעיקר (לעשות טעמו של איסור כעיקרו וממשו. רש"י). שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין (והנזיר שתה אותם) - חייב, מכאן אתה דן לכל התורה כולה... הא מני - **רבנן היא**, ורבי יוחנן דאמר כרבי עקיבא... דתניא, רבי עקיבא אומר: נזיר ששרה פתו ביין, ואכל כזית מפת ומיין - חייב. - **ורבי עקיבא, טעם כעיקר מנא ליה?**... יליף מגיעולי נכרים (פלישת כלי נכרים), גיעולי נכרים לאו טעמא בעלמא הוא - ואסור, הכא נמי - לא שנא.
=> משמע שטעם כעיקר מהתורה.

2. זבחים עח – אמר ר"ל: הפיגול והנותר והטמא (בשר קדשים שנטמא) שבללן זה בזה ואכלן - פטור, א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו. שמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא[2]... מתיב רבא: עשה עיסה מן חיטין ומן אורז, אם יש בה טעם דגן - חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח!, ואע"ג דרובא אורז! אלא, מין בשאינו מינו - בטעמא, מין במינו - ברובא.

- **טע"כ דרבנן**

1. עבודה זרה סז – אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן: כל שטעמו וממשו - אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקין עליו.

2. חולין קח,א – משנה. טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה - אסור. **גמרא**. **אמר אביי**: טעמו ולא ממשו בעלמא - דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן, מבשר בחלב מאי טעמא לא גמרינן - דחדוש הוא, אי חדוש הוא, אע"ג דליכא נותן טעם נמי! **אמר ליה רבא**: דרך בשול אסרה תורה.

---

[1] שאם אכל חצי זית ענבים וחצי זית לחם בבת אחת - חייב, שהרי אמרה תורה משרת ענבים לא ישתה - חייב על שריית פתו ביין. רש"י.

[2] הא דאמור רבנן בכל דוכתי איסור הנו"ט בהיתר אוסרו ואע"פ שההיתר ברוב, לאו דאורייתא הוא ללקות עליו דאי דאורייתא נהי נמי דרבה מין על חבירו מ"מ טעמא יהיב ואיכא טעמא דשיעור שלם וקס"ד השתא דאפילו פיגול ונותר מב' מינים שטעמו של זה ניכר בזה נמי פטור לר"ל כגון האי בשר והאי שירי מנחה. רש"י.

=> **טעמים של בשר וחלב שהתערבבו אסורים מהתורה** שהרי התורה אסרה בשר שהתבשל עם חלב באכילה, אף אם יוציא את חתיכת הבשר מהחלב. **ונחלקו** האם אפשר ללמוד מזה לכל התורה: **אביי** סבר ללמוד מכאן לכל התורה, אך **רבא** אמר שאין ללמוד.[3]

3. חולין צח – אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה - בס'... **אמר רב אסי** אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה - במאה. ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה, דכתיב: ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וגו'[4]... כולי עלמא בהדי איל מבשל לה[5]... מאן דאמר בששים, סבר: בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן, והוה ליה בששים, מאן דאמר במאה, סבר: בשר בהדי בשר משערינן, והוה ליה במאה... ומי ילפינן מינה? והתניא (בברייתא לעיל לגבי זרוע בשלה): זהו היתר הבא מכלל איסור (כלומר איל נזיר הוא מקרה מיוחד שבו התירה התורה דבר שבדרך כלל אסור), זהו למעוטי מאי - לאו למעוטי כל איסורין שבתורה?[6]... **אמר אביי**: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: מין במינו - לא בטיל, קמ"ל: דהכא בטיל (אך לעניין שיעור הביטול אין הבדל בין זרוע בשלה לשאר האיסורים)... **רבא אמר**: לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור, קא משמע לן דהכא שרי (כלומר למרות שיש פי שישים כנגד הזרוע, היא הייתה צריכה להיות אסורה מפני שטעם כעיקר בקודשים אסור מהתורה[7])... גלי רחמנא גבי חטאת 'כל אשר יגע בבשרה (ויבלע ממנה) יקדש', להיות כמוה, שאם פסולה - תפסל, ואם כשרה - תאכל.

=> מע"ז סז ומחולין צח משמע שטעם כעיקר בחולין הוא דרבנן. ובקודשים דאו' שנאמר לגבי קורבן חטאת 'כל אשר יגע בבשרה יקדש'.

(2) דעות הפוסקים

---

[3] **אביי סבר** שמכך שאמרו במשנה שאיסור בשר וחלב תלוי בטעם משמע שבכל האיסורים טעם אוסר מהתורה. מפני שאם הכלל שהולכים אחר הטעם לא היה מהתורה בכל האיסורים, בבשר וחלב היינו צריכים להחמיר כמו כלאים שהרי זה חידוש ומניין לנו לתלות את הדבר בטעם, אלא ע"כ שבכל התורה הולכים אחרי הטעם ומבשר וחלב למדנו שכך הדין לכל האיסורים.

אך רבא חלק עליו ואמר שיש סיבה לומר זאת רק בבשר וחלב מפני שהתורה אמרה 'לא תבשל' ומשמע שהתורה אסרה תערובת בשר בחלב בדרך בישול, ודרך המבשלים לערבב דברים הנותנים טעם בתבשיל גם אם הממשות שלהם לא נשארת.

[4] לאחר שנשלמו ימי נזירותו של הנזיר, ציותה אותו התורה להביא שלש בהמות לקרבן, אחד מהקרבנות הוא איל המובא לשלמים, לאחר זריקת הדם והקטרת האימורים מבשלים את האיל, "הזרוע בשלה" של איל הנזיר זוהי הזרוע הימנית הניטלת מן האיל שמניפים אותה ונותנים אותה לכהן. הזרוע מותרת באכילה רק לכהנים ואסורה לזרים ואילו שאר האיל נאכל על ידי בעליו כדין קרבן שלמים שמותר באכילה לכל אדם מישראל.

[5] והאיל לא נאסר לבעליו אע"פ שקיבל טעם מהזרוע שאסורה לזרים.

[6] **תוס'** ד"ה 'ומאן דאמר' – לאו דרשא גמורה היא למילף מינה לענין מין בשאינו מינו... דהכא מין במינו הוא דמדאורייתא בטילה ברובא אלא בששים ומאה קבלה היתה בידם ואסמכוה אהאי קרא ומכל מקום פריך שפיר מהא דתניא זהו היתר הבא מכלל איסור דמשמע שיש כאן היתר דבעלמא אסור כיוצא בו.

[7] קשה! הרי זה מין במינו והטעם לא מורגש וכיצד אפשר לומר כאן טעם כעיקר?!

תוס' – דפעמים שהזרוע ומקצת מן האיל היו חוץ לרוטב ונותן הזרוע טעם במה שחוץ וזימנין נמי שיש משמנונית הזרוע הרבה על אותו מקצת עד שלא יהא רוב באותו מקצת לבטלו ובכל ענין שיבשל התיר הכתוב. **וכ"כ רא"ש** (והר"ן חולין לה,ב פירש שרבא דיבר בטעם כלשהו ובדעת ר' יהודה שמין במינו אוסר במשהו).

לפי זה יוצא שגם במין במינו אע"פ שהטעם לא מורגש הוא אסור מהתורה וצריך להתבטל ברוב כדי שיהיה מותר מהתורה. וכ"כ הרב פפויפר בהלכות תערובות ע"מ כח והערה 3 להלכה שטעם בלי ממשות כלל אסור גם במין במינו מהתורה וצריך רוב כנגדו לבטלו, לדוג' אם נתן חתיכת בשר נבילה גדולה למעט רוטב בשרי והוציא את החתיכה מהרוטב, כיוון שאין רוב היתר כנגד טעם הנבילה הרוטב אסור מהתורה.

רש"י חולין צח,ב 'רבא אמר: לא נצרכא אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור' – רבא לית ליה טעם כעיקר בחולין[8] (מדאנ' אלא מדרבנן) והכי נמי שמעינן ליה לר' יוחנן במסכת ע"ז כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו, והא דילפינן ליה בפסחים מנזיר ומשרת ליתן טעם כעיקר סבירא להו אמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא ולאו מילף הוא דהוו להו נזיר וגיעולי עובדי כוכבים ב' כתובין הבאין כאחד. **וכ"פ רמב"ן** (חולין צח,ב) **רמב"ם** (מאכ"א טו,ב)**, ור"ן** (חולין לה,ב).[9] **וכתב הר"ן** (חדושיו לחולין צח,ב) – ואם תאמר היכי אמרינן דטעם כעיקר דרבנן והא תניא לקמן (חולין קיב,ב) 'אלה הטמאים' לרבות צירן ורוטבן וקיפה שלהן, י"ל ה"מ בעינן אבל על ידי תערובת לא.

תוס' חולין שם – נראה לפרש דהכא ('בזרוע בשלה') איירי בטעם גמור דבקדשים אסור מקרא דחטאת והוא הדין דבחולין אסור מקרא דמשרת, אלא נקט קדשים משום דבזרוע בשלה דהוי קדשים קאי והכא שרי... ורבא לא פליג ארבנן דמשרת אתא לטעם כעיקר ודרשה גמורה היא ולא אסמכתא דמדר"ע נשמע לרבנן דדריש לה להיתר מצטרף לאיסור דלקי והוא הדין דלרבנן דמוקי לה לטעם כעיקר נמי לקי. והא דאמר אביי בפרק כל הבשר (לקמן דף קח.) ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא... אמר לך רבא דרך בישול אסרה תורה פירוש לעולם דרבנן, התם דיחוי בעלמא הוא כלומר מהכא לא תידוק.[10] **וכ"פ ראב"ד ובה"ג, וכתב הרשב"א** – לענין פסק הלכה אנו על מי נסמוך בא ונסמוך על רבנו תם ובה"ג והראב"ד ז"ל שרבים הם ואמרו להחמיר בשל תורה.

=> **מוסכם** שטעם כעיקר מהתורה בבשר וחלב, בבלוע בכלים, בקודשים, ובנזיר, **אך לגבי שאר האיסורים נחלקו**, לדעת רש"י טעם כעיקר דרבנן, ולדעת תוס' טעם כעיקר דאורייתא, ונפק"מ אם נשפך מהתערובת וספק אם יש שישים, ולמעשה מוסכם שטעם כעיקר דאורייתא, וספק דאו' לחומרא, **וכ"פ שו"ע, רמ"א, ט"ז וש"ך**.[11]

---

[8] **ר"ן** (על הרי"ף חולין לה,ב) – והביא עוד ראיה מדאמרינן בפ' כל הבשר (דף קח א) גבי טיפת חלב דאמר אביי ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי ס"ד מדרבנן מבשר בחלב מ"ט לא גמרינן וכו' ורבא דחייה ואמר דרך בשול אסרה תורה אלמא ס"ל לרבא טעמו ולא ממשו דרבנן.

[9] **רא"ש** – הקשה ר"ת... העושה עיסה מן החטין ומן האורז יש בה טעם דגן חייב בחלה... ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח... **ויש שדוחין ואומרים** לרש"י האי דעיסה טעם כעיקר לא אייר בלא ממשות אלא טעם וממשות איכא (אמנם כפי שנראה לקמן תירוץ זה קשה מפני שרש"י סובר שגם ממשות שנימוחה בתבשיל נחשבת טעם, וכן הרא"ש דחה את דבריו).

[10] **ולגמרא בע"ז** ש'טעמו ולא ממשו לא לוקין עליו' הביא בתוס' כמה תירוצים:

(1) ר"ת... טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו והיינו במינו דמדאורייתא ברובא בטל וטעמו וממשו דקאמר התם דלוקין כגון שהאיסור בעין ומכירו וכי קתני טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ה"ה אפילו טעמו וממשו אם אין מכירו אלא מילתא דפסיקא נקט בכל ענין אי נמי נקט ולא ממשו לרבותא דאפ"ה אסור.

(2) ועוד י"ל (ברא"ש כתב זאת בשם רבינו חיים) דהתם אייר בשלא במינו והיכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו וממשו והיכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו ולא ממשו.

(3) והרב רבי יוסף מאורלייני"ש היה מפרש דאע"ג דטעם כעיקר דאורייתא לא לקי אטעם אפי' שלא במינו דרבי יוחנן סבר לה כר"ע דיליף טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים וליכא אלא עשה דתעבירו באש דמצריך ליבון והגעלה.

[11] **פרטים נוספים:**

1. חת"ס (הובא בפת"ש צח,ה) – תלמידי הותיק... חידש סברא... רצונו לומר למאן דס"ל טעכ"ע לאו דאורייתא, אם כן אפי' בב"ח נמי גדי וחלב אסרה תורה ולא טעמם ונהי דמ"מ בב"ח טעם כעיקר דאורייתא לכו"ע מדאפקיה רחמנא בלשון בישול דוקא, מ"מ י"ל היינו כשקבלה החלב טעם ממשות הגדי והגדי מהחלב, אבל טעם גדי הנבלע בקדירה אינו כעיקר מן התורה לאסור החלב, ולפי דבריו נ"ל אפי' למ"ד טעכ"ע דאורייתא נמי, בב"ח לא הוה אלא בקבל טעם מן הגדי ממש. **אמנם נלפע"ד** שהוא פשוט ומבואר בש"ס דאין לחלק... דהרי אם נחית לחלוק זה א"כ גם למ"ד טעכ"ע דאורייתא ויליף ליה ממשרת נאמר כן דוקא טעם הבא מהענבים אל הלחם ולא טעם טעמן וכן מכל הנוגע בו יקדש נמי נימא הנוגע בו ממש ולא טעם טעמו נמצא אי טעכ"ע דאורייתא ממשרת או מיקדש או מבב"ח לכולהו לא נאסר אלא טעם מממש ולא טעם טעמו, אמנם אי ילפינן מגיעולי נכרים נאסר להדיא אפי' טעם טעמו ונמצא יש נפקותא בין הילפותות אי נפקא ממשרת, יקדש ובב"ח, או אי נפקא מגעולי נכרים וזה מבואר הבטול לכל מעיין קצת בסוגיא.

2. רמב"ם (פאר הדור סימן סה) – בודאי מותר להורות כך (שאיסור בטל בשישים) אפילו לעם הארץ, ולא גזרינן שמא יפרצו פרץ מפני שדבר שנתערב איסור בהיתר מדין תורה חד בתרי בטל כו' אמור מעתה מאחר כי אחד בששים גזירה הוא ניקום אנן ונגזור גזירה לגזירה. **פת"ש** – צ"ל דלשיטתו אזיל דס"ל טכ"ע לאו דאורייתא, ולפ"ז לדידן דקי"ל טעם כעיקר דאורייתא אם נתערב איסור בהיתר מין בשאינו מינו אסור להורות כך לעם הארץ שיתבטל בששים וצ"ע כי לא שמענו זאת מעולם.

(3) הגדרת טעם וממשות

מוסכם שכאשר גוף האיסור לא נמחה והתערב אלא רק טעמו (כמו במשרת ענבים) או פליטתו (טעם הנפלט מהאיסור ע"י בישול) – זהו טעם שנחלקו לגביו אם אסור מהתורה או מדרבנן. **ונחלקו** במקרה שגוף האיסור נמחה והתערב, מתי הוא מוגדר טעם ומתי ממשות (אע"פ שלהלכה פוסקים טע"כ דאו' יש נפק"מ לסוגיה זו כפי שנראה בהמשך, לספקות, לעיסת אורז ודגן ולמלקות)?

לכאורה מהגמרא משמע שגם כשגוף האיסור נימוח הוא יכול להיחשב טעם ולא ממשות:

1. עבודה זרה סז – אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן: כל שטעמו וממשו - אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקין עליו.

=> **ממשות** – שנמחה והתערב כזית בכדי אכילת פרס. **טעם** – שנמחה והתערב פחות מכזית בכדי אכילת פרס.

2. חולין קח,א – משנה. טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה - אסור. **גמרא**. **אמר אביי**: טעמו ולא ממשו בעלמא – דאורייתא.

=> טיפת חלב שנבלעה בבשר נחשבת טעם.

3. זבחים עח – (משנה חלה ג,ז) עשה עיסה מן חיטין ומן אורז, אם יש בה טעם דגן - חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח!, ואע"ג דרובא אורז!... מין בשאינו מינו – בטעמא.

=> לא ברור הקמח דגן המעורב בקמח אורז נחשב טעם או ממשות.

- **ממשות שנימוחה היא ממשות ולא טעם**

ר"ן (על הרי"ף חולין לה,ב) – כל היכא שנתערב גופו ויהיב טעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא... ואי איכא כזית בכדי אכילת פרס לוקה, ואי ליכא כזית בכדי אכילת פרס אסור מדאורייתא מיהו אין לוקין עליו, והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טעם כעיקר... מדרבנן.

=> **ממשות** – גוף האיסור נמחה והתערב (אם יש כזית בכדי אכילת פרס לוקה ופחות לא לוקה אך אסור מדאו' לכו"ע. וזו כוונת הגמרא בע"ז. וזו הסיבה שבעיסת אורז ודגן מוסכם שיוצא ידי חובתו בפסח כי זה ממשות). **טעם** – פליטה מהחתיכה שהתערבה בתבשיל. **וכ"כ רמב"ן** (חולין צח,ב), **ריטב"א** (שם) **ורשב"א** (תוה"א ד,א).

ונחלקו כיצד ליישב את חולין קח,א שמשמע שטיפת חלב שהתערבה נחשבת טעם.

ר"ן (חולין צח,ב) – ואף ע"פ שגוף החלב נתערב בבשר טעם כעיקר מיקרי כיון שגוף החלב נבלע בבשר ואינו כדברים הנבללין לח בלח דההוא עיקר מיקרי כיון שכל א' בללו בחבירו אבל כאן החלב נבלע בבשר.

רמב"ן – יש בו יין אלא שאבד במיעוטו כגון טפת יין שנפל למים ואין בו מראה יין דממשו אבד, וכגון בשר בחלב שנתן הבשר טעם בחלב או החלב בבשר, וזהו טעמו ולא ממשו שהוזכר בתלמוד.

---

3. נו"ב (הובא בפת"ש ה) – כיון דהא דטעם כעיקר דאורייתא ילפינן ממשרת או מגיעולי עובדי כוכבים אמרינן דדוקא באיסורים דכוותייהו שהם לאוין שיש בהם מלקות אבל לא בלאו שאין בו מלקות כגון חלב טמא וכיוצא. ע"כ. **לכאורה** 'גיעולי גויים' זה מצוות עשה כפי שכתב בתוס' (חולין צח,ב) בשם הרב יוסף.

רשב"א (לאחר שהביא את פירוש הרמב"ן) – ומצאתי לרבותינו בעלי התוספות ז"ל דמשום איסור חלב קרי ליה לבשר בחלב טעמו ולא ממשו דבחלב אין יכול להיות ממשו של בשר אלא טעמא ואעפ"כ אסור אבל בבשר איפשר להיות ממשו של חלב שגוף החלב נבלע הוא בתוך הבשר... וכן פירש רש"י ז"ל טעמו ולא ממשו שנזכר בגמרא.

- **ממשות שנימוחה נחשבת טעם**

ראב"ד (הובא ברמב"ן חולין צח,ב) – ויש מפרשים טעמו ולא ממשו מין בשאינו מינו דליכא כזית בכדי אכילת פרס, וטעמו וממשו זהו כזית בכדי אכילת פרס כלומר דאיכא כל כך איסור שיש כזית בכדי אכילת פרס.

=> **טעם** – שאין כזית בכדי אכילת פרס בתערובת. **ממשות** – שיש כזית בכדי אכילת פרס בתערובת, ואפילו כזית ממנה אסור מהתורה. **וכ"פ רמב"ם** (מאכ"א טו,ג), **רמב"ן** (הל' חלה לה,א), **רשב"א** (תוה"ק ד,א), **רבינו חיים** (הובא ברא"ש).

בדעה זו נחלקו מה הדין כשיש כזית בכדי אכילת פרס:

רבינו חיים (הובא ברא"ש) – וטעמו וממשו קרי כשיש כזית בכדי אכילת פרס דאז הוי כמו ממשו של איסור, כיון דיש כ"כ מן האיסור שבתוך אכילת פרס אוכל כזית נעשה כולו איסור, והאוכל ממנו כזית לוקה, כדחזינן גבי עיסת אורז דבכזית ממנו יוצא ידי חובתו אף להקל, וטעמו ולא ממשו היינו היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס ואע"פ שנתן האיסור טעם בהיתר אין לוקין עליו.

רשב"א (פסקי חלה א,כ) – הא דקתני אדם יוצא ידי חובתו בפסח ואסיקנא בגמרא דמערבא דאפילו רובה אורז נראה לי דוקא בשיש בה כזית דגן בכדי אכילת פרס ובשאכל מתערובתה אכילת פרס.

רמב"ם (מאכ"א טו ב,ג) **לעניין מלקות כתב** – חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל... אם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים, אכל פחות משלש ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם, וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל שלש ביצים אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדירה אינו לוקה אלא מכת מרדות. **אך לגבי עיסת אורז וחיטים כתב** (הל' חמץ ומצה ו,ה) – העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו. וכ"כ לגבי חלה (הל' ביכורים ו,יא). **ונראה שהוא סובר כפי שכתב הרמב"ן** (בהל' חלה לה,א) ע"פ הירושלמי שבעיסת אורז וחיטה יש דין מיוחד מטעם גרירה, כלומר כאשר מערב חיטים ואורז והחיטים נותנים טעם באורז יש בכח החיטים לגרור את האורז וליצור יכולת חימוץ כמו בדגן, אך בשאר המינים זה לא כך.[12]

רש"י בעבודה זרה – 'טעמו ולא ממשו' - כגון חָלב (טמא) שנפל לקדרה[13] או חֵלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין.

=> **טעם** – אפילו גופו של איסור שנימוח. **ממשות** – חתיכה של איסור התערבה ולא נימוחה.[14]

---

[12] וגם הרשב"א (פסקי חלה א) שסובר שצריך כזית בכדי אכילת פרס סובר שזה דין מיוחד באורז ודגן ומדין גרירה ובשאר מינים צריך שיהיה רוב.

[13] ברור שלא דיבר בחלב לבשר שהרי מוסכם לגבי בשר וחלב שטעם כעיקר דאו'.

[14] **לפי זה קשה כיצד רש"י יסביר את הגמרא בזבחים** לעיל שעיסת אורז ודגן יוצא בה ידי חובת מצה בפסח מפני שיש בה טעם דגן, לפי מה שהגדיר פה זה נחשב טעם והרי פסק שטעם כעיקר דרבנן? **תירץ רא"ש** – ויש אומרים לרש"י האי דעיסה טעם כעיקר לא אייירי בלא ממשות אלא טעם וממשות איכא. שעל ידי קמח של דגן שגלגל בתוך עיסה של האורז נתרבית העיסה ויש בה טעם וממשות ולא דמי לחלב שנפל לקדירה ונימוח שאין ממשות החלב אלא טעם. ונראה לי שאין זה דיחוי שאין ממשות הדגן ניכר בעיסת האורז, ואם נתרבה העיסה ה"נ נתרבה

ר"ת (הובא ברא"ש) – טעם כעיקר במין בשאינו מינו דאורייתא דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות איסור ולוקין עליו בכזית כאילו הוה כולו איסור, ואפילו לקולא אזלינן בתר טעמא ויוצא בעיסת האורז ידי חובתו כיון שיש בה טעם ואפילו רובא אורז, וההיא דרבי יוחנן מיירי במין במינו, וטעמו וממשו דקאמר דלוקין היינו כשהאיסור בעין ומכירו, טעמו ולא ממשו אסור מדרבנן ואין לוקין עליו דמדאורייתא ברובא בטל, וה"ה אם היה ממש האיסור בעין ולא נימוח רק שאין ניכר אין לוקין עליו כי הוא בטל ברוב, אלא הא קמ"ל דאפ"ה אסור מדרבנן והיינו דנקט דמין במינו בטעמא אע"ג דלא יהיב טעמא זה בזה, משום דבעי למימר טעמו ולא ממשו אסור ועד היכן הוא אסור בכדי דיהיב טעמו במין בשאינו מינו. **וכ"מ מרא"ש** (הל' חלה טו).

=> **אין למעשה הבדל בין טעם לממשות**, כל שמורגש טעם, ההיתר נהפך לאיסור, וכן בעיסת אורז ודגן כיוון שיש טעם דגן בעיסה יוצא בה ידי חובת מצה.[15]

(4) טכ"ע בשאר איסורים

שו"ע (יו"ד שכד ט) – העושה עיסה מהחטים ומהאורז, אם יש בה טעם דגן, חייבת בחלה אף על פי שרובה אורז; ואם לאו, פטורה. **וכ"כ לגבי מצה** (או"ח תנג,ב).

אמנם כפי שלמדנו מוסכם שזה דין מיוחד באורז ודגן ואף הרמב"ם והרמב"ן שסוברים טע"כ דרבנן פוסקים כך. אך לר"ת רק מפני שטכ"ע דאו' מספיק טעם דגן.

נפקא מינה מעשית יותר:

בית יוסף (יו"ד שכד) – מצאתי כתוב (**שו"ת מהר"ם** דפוס פראג סי' שט) שאלת האופה פשטיד"א שיש בה בשר ושכח ולא הפריש חלה אם יכול לתקן על ידי הפרשה הואיל ואין בבשר רק טעם דמי למפריש מן החיוב על הפטור (שמא מהתורה טעם הטבל בטל בבשר ורק מדרבנן צריך להפריש ואז לא יכול להפרישה מהעיסה בעין שחייבת מהתורה על הטעם שפטור מהתורה)... (תשובה:) ואין זה כמפריש מן החיוב על הפטור דאורייתא דטעם כעיקר נמי דאורייתא. **וכ"כ רמ"א** שכד,יב (וה"ה לתרו"מ).

הרוטב שבקדירה מן החלב הנימוח בתוכה. ע"כ. ואפשר ליישב שרש"י כרמב"ן (הובא בב"י תנג,ב) שכתב שהדין של עיסה מחיטים ואורז הוא דין מיוחד דווקא בחיטין ואורז שהאורז נגרר אחר החיטים, ולא שייך לדין טעם כעיקר.

[15] אמנם גם לדעתו זה דין מיוחד באורז ודגן, כפי שכתב **הרא"ש** (הל' חלה טו) – וטעם כעיקר בשאין מינו דאורייתא וכיון שנתנו החיטין טעם באורז הפך הטעם את האורז להיותו כמו חיטה... והירושלמי שפי' הטעם משום גרירא משום דהוה קשה ליה נהי דאזלינן בתר טעם וחשיב כולן חטין מכל מקום כיון דרובה אורז אין בא לידי חמוץ והיאך יוצא בה משום מצה, ולכך הוצרך לפרש טעם החטה גורר את האורז וגורם לבא לידי חמוץ. ע"כ. **ולא כפי שכתב הש"ך** (שכד,יז) **כתב** – מהטור משמע להדיא דה"ה לכל ה' מיני דגן וכן משמע באשר"י דתלה הטעם דכיון דטעם כעיקר דאורייתא